

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF TEACHER LEADERSHIP IN THE
QUALITY EDUCATION DEVELOPMENT SCHOOL NETWORK NO. 8
UNDER THE RATCHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

Received : 23 September 2025

Revised : 9 October 2025

Accepted : 14 October 2025

สาครเรศ เอ็มหล้า¹

Sakared Emlam

สุริยะ รูปหมอก²

Surlya Roopmok

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำของครู และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 กลุ่มตัวอย่างคือสถานศึกษาในเครือข่ายจำนวน 19 แห่ง ผู้ให้ข้อมูล 57 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการ ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางภาวะผู้นำครู ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67–1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.992 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย=4.00) และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด (เฉลี่ย=4.62) ความต้องการจำเป็นสูงสุดคือด้านการส่งเสริมความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน ($PNI_{modified}=0.166$) รองลงมาคือการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่านเสนอแนวทางสำคัญได้แก่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การใช้ข้อมูลวิจัยเป็นฐาน และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ผลการประเมินแนวทางพบว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาภาวะผู้นำของครู

¹ นักศึกษาปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Masters Degree student in Educational Administration, Faculty of Education, Muban Chombueng Rajabhat University, Thailand

² อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Advisor, Dr., Department of Educational Administration, Faculty of Education, Muban Chombueng Rajabhat University, Thailand

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the needs for the development of teacher leadership, and 2) to propose guidelines for developing teacher leadership in schools under the Quality Education Development School Network No. 8, Ratchaburi Primary Educational Service Area Office 1. The samples were 57 participants from 19 schools, consisting of school administrators, heads of academic affairs, and heads of learning subject groups. The research instruments included a five-point rating scale questionnaire, a semi-structured interview form, and an assessment form of appropriateness and feasibility. The content validity (IOC) ranged from 0.67–1.00, and the reliability coefficient of the questionnaire was 0.92. The findings revealed that the overall teacher leadership was at a high level (mean=4.00) and the desired state was at the highest level (mean=4.62). The most essential need was in promoting collaboration with families and communities ($PNI_{modified}=0.166$), followed by the use of research data for teaching improvement. The qualitative findings from six experts indicated that key strategies included building community networks, using research-based practices, and promoting continuous professional learning through PLCs. The evaluation of the proposed guidelines showed that they were appropriate and highly feasible.

Keywords: Teacher Leadership Development

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ความรู้และนวัตกรรมดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงโลกอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดสังคมดิจิทัลในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ การสื่อสาร และวิถีชีวิต การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยิ่งเร่งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ทำให้ทุกประเทศต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและศักยภาพสูงเพื่อรองรับความท้าทายและแข่งขันในสังคมไร้พรมแดน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) การพัฒนาคนและบทบาทครู การพัฒนาคนที่มีสมรรถนะสูงช่วยยกระดับเศรษฐกิจและความมั่นคงของประชาชน เด็กทุกคนจึงได้รับสิทธิการศึกษา 12 ปีฟรี และพัฒนาเป็นพลเมืองดี มีวินัย และรับผิดชอบต่อสังคม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ครูจึงเป็นกลไกสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ครูต้องทำหลายบทบาท ครูที่มีภาวะผู้นำจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจ เชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง และปลูกฝังคุณธรรมที่จำเป็น

สถานศึกษามีภารกิจพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมายสังคม คุณภาพผู้เรียนขึ้นอยู่กับบทบาทครู การพัฒนาครูจึงต้องครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ คุณธรรม การเชื่อมโยงกับชีวิตจริง การมีภาวะผู้นำ (ทิวาพร รักงาม, 2559, หน้า 128) และเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้ครูยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน และขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญ ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นผู้นำของครู โดยสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้ข้อมูลวิจัย ในการตัดสินใจ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาและขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ได้อย่างยั่งยืน

ภาวะผู้นำของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาโดยตรง ครูที่มีภาวะผู้นำจะสามารถ ชี้นำการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดทักษะชีวิต การคิดวิเคราะห์ และคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ได้อย่าง แท้จริง นอกจากนี้ ภาวะผู้นำยังสะท้อนถึงความสามารถในการร่วมมือกับเพื่อนครู การตัดสินใจบนฐานข้อมูล การวิจัย และการสื่อสารกับผู้เรียนและผู้ปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่าครูยังไม่สามารถแสดงภาวะผู้นำได้เต็มที่ หากขาดการสนับสนุน การพัฒนา ภาวะผู้นำจึงเป็นแนวทางสำคัญต่อการยกระดับการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) การจัดการเรียนรู้อย่างคงแน่นถ่ายทอดเนื้อหา ขาดการพัฒนาทักษะที่จำเป็น และยังมีข้อจำกัดด้านวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันและบทบาทผู้นำทางวิชาชีพ ในด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม ความร่วมมือ พบว่าครูยังขาดการทำงานร่วมกันและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งผลให้บรรยากาศการเรียนรู้ ร่วมกันไม่เกิดขึ้นจริง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1, 2565, หน้า 39) ในด้านการเอื้อ ต่อการพัฒนาการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน พบว่าครูยังขาดแนวทางยกระดับผลการเรียนรู้ ทำให้การ สอนไม่ตอบสนองความแตกต่าง คุณภาพผู้เรียนจึงไม่ถึงเป้าหมาย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรีเขต 1, 2565, หน้า 52) ในด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและวิชาชีพครู พบว่า ครูยังไม่สามารถแสดงบทบาทผู้นำทางวิชาการได้เต็มที่ จึงไม่เกิดแรงขับเคลื่อนทั้งระดับโรงเรียนและชุมชน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1, 2565, หน้า 52) ในด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัย เพื่อพัฒนาการสอน ครูส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการสืบค้นและประยุกต์ใช้ ทำให้การตัดสินใจยังไม่อิงหลักฐาน ทางวิชาการอย่างเพียงพอ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1, 2565, หน้า 43) ในด้าน การเรียนรู้วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง พบว่าการพัฒนายังเป็นลักษณะการอบรมแบบครั้งคราว ไม่เชื่อมโยงกับปัญหา จริงในชั้นเรียน จึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1, 2565, หน้า 43) ในด้านการส่งเสริมความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน พบว่าครูยังขาดกลไกที่ชัดเจน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1, 2565, หน้า 43) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองส่วน ใหญ่จำกัดเพียงกิจกรรมทั่วไป ในด้านการส่งเสริมการใช้การประเมินและข้อมูลเพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียน และเขตการศึกษา พบว่ายังใช้ข้อมูลเพื่อรายงานเป็นหลัก ไม่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงลึก (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563, หน้า 45) เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ทำให้ไม่สามารถติดตามความก้าวหน้า

และปรับกลยุทธ์ได้ตรงปัญหา ทั้งที่เป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579, 2560, หน้า 112)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาภาวะผู้นำของครู และยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำของครู

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูและผู้บริหารในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 19 โรงเรียน รวมทั้งหมด 57 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำของครู ซึ่งมี 7 ด้านตามกรอบแนวคิดการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.992

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามแจกให้แก่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 57 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็นจำเพาะ (PNI_{modified})

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ได้รางวัลผู้บริหารดีเด่น จำนวน 4 คน และครูที่ได้รางวัล ครูผู้สอนดีเด่น จำนวน 2 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครูที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนในพื้นที่

การสร้างแนวทางการพัฒนา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และจัดทำเป็นร่างแนวทางการพัฒนา ซึ่งครอบคลุม 7 องค์ประกอบภาวะผู้นำของครูตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

การประเมินแนวทางการพัฒนา

ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ได้รางวัลผู้บริหารดีเด่น จำนวน 3 คน และศึกษานิเทศก์กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน ทำการประเมิน “ความเหมาะสม” และ “ความเป็นไปได้” ของแนวทางการพัฒนา โดยใช้แบบประเมินมาตราส่วน 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยสถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ฐานนิยม

ผลการวิจัย

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (เชิงคุณภาพ)

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและนักวิชาการด้านภาวะผู้นำ พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ควรเน้นประเด็นสำคัญ 3 ด้านหลัก และเชื่อมโยงกับ 7 องค์ประกอบของภาวะผู้นำของครู ดังนี้

1. ด้านการสร้างเครือข่ายกับครอบครัวและชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นพ้องว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของครูควรเริ่มจากการส่งเสริมให้ครูมีบทบาทในการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและองค์กรท้องถิ่น เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน “ครูที่มีภาวะผู้นำจะเป็นผู้เชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชน

ให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาในทุกมิติ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ) แนวทางที่เสนอคือ การจัดตั้ง “คณะทำงานครู-ชุมชน” เพื่อวางแผนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดค่ายคุณธรรม การเรียนรู้จากปราชญ์ชุมชน และการส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เป็นระบบและยั่งยืน

2. ด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ครูสามารถใช้ข้อมูลเชิงวิจัยและผลการประเมินผู้เรียนเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นให้ครูมีทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลและสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง “ครูผู้นำต้องเป็นผู้ใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนา ไม่ใช่เพียงผู้เก็บข้อมูล ต้องรู้ว่าข้อมูลสะท้อนอะไรและจะนำไปสู่การปรับการสอนได้อย่างไร” (ผู้ทรงคุณวุฒิ) แนวทางที่เสนอคือ การอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูใช้ข้อมูลวิจัยจริงในชั้นเรียน เช่น การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การใช้ข้อมูลจาก PLC เพื่อออกแบบนวัตกรรมการสอน รวมถึงการนำผลการวิจัยมาเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับเครือข่าย

3. ด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและความก้าวหน้าของวิชาชีพครู ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า ครูผู้นำต้องมีบทบาทเป็นกระบอกเสียงที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูในโรงเรียนและเครือข่ายการศึกษา ทั้งนี้ ครูควรมีความสามารถในการสื่อสารความต้องการของผู้เรียนต่อผู้บริหาร ครูเพื่อนร่วมงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ “ครูผู้นำไม่ได้เป็นเพียงผู้สอน แต่เป็นตัวแทนของนักเรียนและวิชาชีพครูในการผลักดันการพัฒนาและนวัตกรรมการเรียนรู้” (ผู้ทรงคุณวุฒิ) แนวทางที่เสนอคือ การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในโรงเรียน เช่น การจัดประชุมชุมชนการเรียนรู้ (PLC) การประชาสัมพันธ์แนวปฏิบัติที่ดี และการให้คำปรึกษาครูใหม่ เพื่อให้ครูสามารถเป็นตัวแทนของนักเรียนและวิชาชีพในการขับเคลื่อนนโยบายการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

สรุปผลเชิงคุณภาพโดยภาพรวม

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสะท้อนว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของครูในพื้นที่ควรเน้นหลัก 3 ด้านสำคัญ:

1. การสร้างเครือข่ายกับครอบครัวและชุมชน ครูผู้นำต้องมีบทบาทเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น ค่ายคุณธรรม การเรียนรู้จากปราชญ์ชุมชน และส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น

2. การเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน ครูควรมีทักษะในการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลเชิงวิจัย รวมถึงผลการประเมินผู้เรียน เป็นฐานในการปรับปรุงและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้ข้อมูลจาก PLC และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเครือข่าย

3. การเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและความก้าวหน้าของวิชาชีพครู ครูผู้นำต้องสามารถสื่อสารความต้องการของนักเรียนและวิชาชีพครูต่อผู้บริหาร ครูเพื่อนร่วมงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ พร้อมเป็นตัวแทนในการผลักดันนวัตกรรมการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

โดยรวม ผลการสัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครูในบริบทพื้นที่ราชบุรี เขต 1 จำเป็นต้องอาศัยทั้งการพัฒนาเชิงระบบและการสนับสนุนเชิงโครงสร้างจากผู้บริหาร เพื่อให้การพัฒนาเกิดขึ้นจริงและยั่งยืน

ผลการประเมินแนวทางการพัฒนา

ผลการประเมินแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน พบว่า ทุกองค์ประกอบได้รับคะแนนความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 57 คน ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 57 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 นำมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย จำแนกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 57 คน แยกพิจารณาตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1

ในการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากกลุ่มตัวอย่าง 19 แห่ง แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1997) และการวิเคราะห์ใช้ค่าดัชนี PNI_{modified} จากกลุ่มตัวอย่าง 57 คน ตามแนวคิดของสุวิมล ว่องวานิช (2562, หน้า 279) ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวม

(n=57)

การพัฒนาครูตามแนวคิด ภาวะผู้นำของครู	สภาพ ปัจจุบัน		ระดับ	สภาพที่พึง ประสงค์		ระดับ	ความต้องการ จำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.		PNI _{modified}	ลำดับ
1. ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครู และการเรียนรู้ของนักเรียน	4.04	0.67	มาก	4.62	0.46	มากที่สุด	0.146	5
2. ด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูล วิจัยเพื่อพัฒนาการสอน	3.84	0.71	มาก	4.47	0.64	มาก	0.165	2
3. ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	4.07	0.66	มาก	4.66	0.40	มากที่สุด	0.146	5
4. ด้านการเอื้อต่อการพัฒนาการ สอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน	4.03	0.63	มาก	4.67	0.43	มากที่สุด	0.158	4
5. ด้านการส่งเสริมการใช้การ ประเมินและข้อมูลเพื่อการ ปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขต การศึกษา	4.05	0.69	มาก	4.60	0.49	มากที่สุด	0.135	6
6. ด้านการส่งเสริมความร่วมมือ กับครอบครัวและชุมชน	4.04	0.67	มาก	4.71	0.43	มากที่สุด	0.166	1
7. ด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อ การเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อ ความก้าวหน้าของวิชาชีพครู	3.94	0.58	มาก	4.58	0.46	มากที่สุด	0.161	3
รวม	4.00	0.62	มาก	4.62	0.44	มากที่สุด		

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.62) และเมื่อแยกพิจารณาในรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.66) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการใช้การประเมินและข้อมูลเพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษา ($\bar{X}=4.05$, S.D.=0.69) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครูและการเรียนรู้ของนักเรียน ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.67) ด้านการส่งเสริมความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.67) ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของวิชาชีพครู (3.94, S.D.=0.58)

ด้านการเอื้อต่อการพัฒนาการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ($\bar{X}=4.03$, $S.D.=0.63$) ด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพครู ($\bar{X}=3.94$, $S.D.=0.58$) และด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน ($\bar{X}=3.84$, $S.D.=0.71$)

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, $S.D.=0.44$) และเมื่อแยกพิจารณาในรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน ($\bar{X}=4.71$, $S.D.=0.43$) รองลงมาคือ ด้านการเอื้อต่อการพัฒนาการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ($\bar{X}=4.67$, $S.D.=0.43$) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=4.66$, $S.D.=0.40$) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครูและการเรียนรู้ของนักเรียน ($\bar{X}=4.62$, $S.D.=0.46$) ด้านการส่งเสริมการใช้ประเมินและข้อมูลเพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษา ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=0.49$) ด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพครู ($\bar{X}=4.58$, $S.D.=0.46$) และด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน ($\bar{X}=4.47$, $S.D.=0.64$)

จากผลวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวม พบว่า ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน ($PNI_{modified}=0.166$) มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน ($PNI_{modified}=0.165$) และด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพครู ($PNI_{modified}=0.161$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

ในการวิเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) จากกลุ่มตัวอย่าง 57 คน แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1997) ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวม

(n = 57)

การพัฒนาครูตามแนวคิดภาวะผู้นำของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาครูและการเรียนรู้ของนักเรียน	4.36	0.54	มาก	2
2. ด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการปฏิบัติและการเรียนรู้ของนักเรียน	4.30	0.48	มาก	4
3. ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	4.32	0.47	มาก	3
4. ด้านการเอื้อต่อการพัฒนาการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน	4.37	0.48	มาก	1
5. ด้านการส่งเสริมการใช้การประเมินและข้อมูล เพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษา	4.23	0.41	มาก	7
6. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน	4.30	0.50	มาก	5
7. ด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพครู	4.27	0.41	มาก	6
รวม	4.31	0.45	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$, S.D.=0.45) และเมื่อแยกพิจารณาในรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการเอื้อต่อการพัฒนาการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.48) รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาครูและการเรียนรู้ของนักเรียน ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.54) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.47) ด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการปฏิบัติและการเรียนรู้ของนักเรียน ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.48) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.50) ด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพครู ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.41) และด้านการส่งเสริมการใช้การประเมินและข้อมูล เพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษา ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.41)

ตอนที่ 4 ผลจากการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่าทุกแนวทางมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ที่มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน รองลงมาคือ ด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน การเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพครู การเอื้อต่อการพัฒนาการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมวัฒนธรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครูและการเรียนรู้ของนักเรียน และการส่งเสริมการใช้การประเมินและข้อมูลเพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษา ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการสร้างเครือข่ายกับครอบครัวและชุมชน ผู้บริหารควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ครูสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน โดยจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน เช่น การประชุมผู้ปกครองเชิงพัฒนา การทำโครงการบริการวิชาการสู่ชุมชน และการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองอาสา เพื่อให้ครูใหม่สามารถปรับตัว เรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสม การบูรณาการกระบวนการโค้ชในกิจกรรมเหล่านี้ยังช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้ครูตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานเชิงเครือข่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

2.2 ด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีการจัดทำวิจัยในชั้นเรียนทุกปีการศึกษา และการนำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ (evidence-based practice) เพื่อแลกเปลี่ยน สร้างแรงบันดาลใจและทำให้การใช้ข้อมูลวิจัยเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

2.3 ด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและวิชาชีพครู ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูเป็นผู้นำในการสะท้อนเสียงของนักเรียนและพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การนำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการ หรือการเผยแพร่นวัตกรรมการสอนที่ครูได้พัฒนาขึ้น การมีโค้ชหรือครูพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำและสนับสนุน จะช่วยกระตุ้นให้ครูกล้าแสดงความคิดเห็นและเห็นคุณค่าของการทำงานเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของนักเรียน อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองและยกระดับวิชาชีพครู

2.4 ด้านการเอื้อต่อการพัฒนาการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ สนับสนุน และกระตุ้นการพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การสะท้อนผลจากการปฏิบัติการสอน และการใช้ข้อมูลนักเรียนเป็นฐานในการปรับปรุงการเรียนรู้ ทั้งนี้การมีโค้ชหรือครูพี่เลี้ยงจะช่วยให้ครูใหม่เกิดความมั่นใจและพัฒนาคุณภาพการสอนได้รวดเร็วขึ้น

2.5 ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรจัดระบบสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองผ่านการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนคิดเป็นประจำ ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้ครูเผยแพร่นวัตกรรมการสอนในวงกว้าง เพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้วิชาชีพตลอดชีวิต

2.6 ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครูและการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการทำงานร่วมกัน เช่น การทำงานแบบทีมครู การจัดกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อให้ครูได้เรียนรู้ร่วมกันและนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาการสอน วัฒนธรรมความร่วมมือยังช่วยให้นักเรียนได้รับการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการจริงได้อย่างรอบด้าน

2.7 ด้านการส่งเสริมการใช้การประเมินและข้อมูลเพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษา ผู้บริหารควรมีระบบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานครูที่สะท้อนถึงการใช้ข้อมูลนักเรียนและเสียงผู้เรียน การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนและการใช้ผลประเมินเพื่อวางแผนพัฒนาโรงเรียน จะช่วยให้การปรับปรุงมีทิศทางที่ชัดเจนและยั่งยืน อีกทั้งการใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นเครื่องมือสะท้อนผลการทำงานจะสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเชื่อมโยงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยข้างต้น สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า

1.1 ด้านการสร้างเครือข่ายกับครอบครัวและชุมชน มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า สถานศึกษายังขาดระบบสนับสนุนเชิงโครงสร้างที่เอื้อต่อความร่วมมืออย่างต่อเนื่องกับผู้ปกครองและชุมชน การประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครองในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนยังขาดความร่วมมืออย่างเป็นระบบ การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนยังไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร และการใช้ข้อมูลจากชุมชนเพื่อพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนรู้ยังอยู่ระหว่างการทดลองหรือปรับใช้ ส่งผลให้บทบาทภาวะผู้นำของครูด้านการสร้างเครือข่ายกับครอบครัวและชุมชนยังอยู่ในสถานะที่ไม่เป็นรูปธรรมที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตติยา โภคาพานิช, วลัยกา ฉลากบาง และพรเทพ เสถียรนพแก้ว (2567, หน้า 1686-1694) เรื่อง ภาวะผู้นำครูที่ส่งผลต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมนักเรียนระหว่างความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรุงญ บัญธรรม, สุเทพ ตระหง่าน และคณิต สุขรัตน์ (2567, หน้า 93-105) เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

1.2 ด้านการส่งเสริมการใช้การประเมินและข้อมูลเพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษา ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ เพราะสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้เชิงสถิติ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โดยครูมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลผลการประเมินระหว่างกันเพื่อการพัฒนาาร่วมกัน อีกทั้งยังมีการนำข้อมูลจากผลการประเมินของนักเรียนมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาแผนการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพงษ์ แสนสุริวงศ์ และวลนิภา ฉลากบาง (2561, หน้า 243-250) ที่ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการจัดการเรียนรู้ของครู พบว่า ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ครูมีการนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และคุณภาพมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยในระดับมากและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพงษ์ แสนสุริวงศ์ วลนิภา ฉลากบาง และวโร เฟิงสวัสดิ์ (2566, หน้า 97-107) ที่ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบภาวะผู้นำการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่าองค์ประกอบ ด้านความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพครู มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นลำดับที่สาม ที่เป็นเช่นนี้ เพราะครูส่วนใหญ่ยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือสะท้อนปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อผู้บริหารหรือหน่วยงานต้นสังกัด การมีส่วนร่วมของครูในเชิงนโยบายและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในเวทีวิชาชีพยังมีน้อย ทำให้บทบาทของครูในฐานะ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ยังไม่เด่นชัด สอดคล้องกับแนวคิดของ Cosenza (2015, pp. 79–99) ที่ระบุว่า “Teacher Leadership” ต้องอาศัยการสื่อสารและการเป็นผู้แทนของผู้เรียนและวิชาชีพครู เพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและนวัตกรรมทางการศึกษา

1.4 ด้านการเอื้อต่อการพัฒนาการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นลำดับที่สี่ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะครูจำนวนมากยังขาดการใช้ผลการประเมินผู้เรียนและการสะท้อนผลการสอนเพื่อปรับปรุงวิธีการสอนอย่างต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูยังอยู่ในระดับเริ่มต้น ทำให้การพัฒนาการสอนในโรงเรียนบางแห่งยังไม่ตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพงษ์ แสนสุริวงศ์, วลนิภา ฉลากบาง, และ วโร เฟิงสวัสดิ์ (2566, หน้า 97–107.) ที่ระบุว่า ครูที่มีภาวะผู้นำทางการสอนจะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

1.5 ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นลำดับที่ห้า ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการพัฒนาครูส่วนใหญ่ยังเป็นการอบรมแบบครั้งคราว ขาดการติดตามผลและการสะท้อนคิดต่อการนำไปใช้จริงในห้องเรียน การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) แม้เริ่มมีการดำเนินการ แต่ยัง

ขาดความต่อเนื่องและไม่เชื่อมโยงกับปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง สอดคล้องกับแนวคิดของ Armstrong & Taylor (2023, pp. 354–355) ที่เสนอว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยระบบสนับสนุนวิชาชีพและโครงสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครู

1.6 ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครูและการเรียนรู้ของนักเรียน มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นลำดับที่หก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในสถานศึกษายังไม่เข้มแข็ง ครูยังขาดการทำงานแบบทีมและการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย การสนับสนุนจากผู้บริหารในด้านเวลาและทรัพยากรยังมีจำกัด ทำให้การสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวดี ทวีโชติ และวัลลิกา ฉลากบาง (2561, หน้า 243-250) ที่พบว่า การพัฒนาคุณภาพครูขึ้นอยู่กับความร่วมมือภายในทีมครูและการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ในสถานศึกษา

1.7 ด้านการส่งเสริมการใช้การประเมินและข้อมูลเพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษา มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นลำดับที่หก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้เชิงสถิติและการใช้ข้อมูลผลการประเมินเพื่อปรับปรุงคุณภาพการสอนอย่างต่อเนื่อง ครูมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลผลการประเมินระหว่างกันเพื่อพัฒนาร่วมกัน และนำข้อมูลจากผลการประเมินของนักเรียนมาใช้ปรับปรุงแผนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวดี ทวีโชติ และวัลลิกา ฉลากบาง (2561, หน้า 243-250) ที่ระบุว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการสอน และตรงกับงานของ จักรพงษ์ แสนสุริวงศ์ วัลลิกา ฉลากบาง และ วาโร เฟ่งสวัสดิ์ (2566, หน้า 97-107) ที่ชี้ว่า ครูที่มีความสามารถในการใช้ข้อมูลประเมินผล จะสามารถพัฒนาแผนการสอนและนวัตกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ให้ดียิ่งขึ้น และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 มีประเด็นที่ควรเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารการศึกษา ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างเครือข่ายกับครอบครัวและชุมชนมีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมปฐมนิเทศครูที่เน้นบทบาทของการทำงานร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน ส่งเสริม

การมีที่ปรึกษาหรือครูพี่เลี้ยง และกำหนดแนวทางสร้างเครือข่ายสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

2. ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเข้าถึงและใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอนมีความต้องการจำเป็นรองลงมา ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเป็นประจำทุกปี เพื่อให้ครูเกิดความคุ้นเคยกับกระบวนการวิจัยและสามารถนำผลการวิจัยมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน พร้อมทั้งกำหนดให้มีการแลกเปลี่ยนผลการวิจัยในรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) หรือเวทีวิชาการภายในโรงเรียนและเครือข่าย เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ เสริมสร้างแรงบันดาลใจ และต่อยอดผลงานวิจัยไปสู่การพัฒนาวัตกรรมการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้นอย่างเป็นระบบ

3. ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเป็นกระบอกเสียงเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพครูมีความต้องการจำเป็นลำดับสาม ดังนั้น ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูได้สะท้อนความคิดเห็นเสนอแนวทาง หรือปัญหาในการจัดการเรียนรู้ต่อคณะกรรมการสถานศึกษา และสร้างเวทีให้ครูได้เป็นตัวแทนผู้เรียนในการถ่ายทอดข้อมูลต่อผู้บริหารและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อพัฒนานโยบายหรือแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพจริงของโรงเรียน นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในเวทีวิชาการระดับเขตหรือระดับจังหวัด เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้นำทางวิชาชีพ

4. ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเอื้อต่อการพัฒนาการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนมีความต้องการจำเป็นลำดับสี่ ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดให้มีระบบพี่เลี้ยงทางวิชาการ (Mentoring System) เพื่อสนับสนุนให้ครูรุ่นใหม่ได้รับคำปรึกษาจากครูที่มีประสบการณ์ รวมถึงส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนแผนการสอนและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนระหว่างชั้นเรียนหรือระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย เพื่อยกระดับคุณภาพการสอนโดยรวม อีกทั้งควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการด้านเทคนิคการสอนแบบ Active Learning และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีความต้องการจำเป็นลำดับที่ห้า ดังนั้น ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมการอบรม การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์หรือเครือข่ายวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยควรกำหนดแผนพัฒนาครูรายบุคคล (ID Plan) ให้สอดคล้องกับจุดแข็งและจุดพัฒนาของแต่ละคน พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ใหม่ไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนได้จริง

6. ผลการวิจัยพบว่า ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครูและการเรียนรู้ของนักเรียนมีความต้องการจำเป็นลำดับที่ 6 ดังนั้น ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันระหว่างครูภายในโรงเรียน โดยเน้นการทำงานเป็นทีม การวางแผนร่วมกัน และการแบ่งปันแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice) พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาครูที่เน้นการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ เช่น การสังเกตการสอน (Classroom Observation) และการสะท้อนผลร่วมกัน (Lesson Study) เพื่อสร้างวัฒนธรรมแห่งความร่วมมือที่ยั่งยืนในสถานศึกษา

7. ผลการวิจัยพบว่า ด้านการส่งเสริมการใช้การประเมินและข้อมูลเพื่อการปรับปรุงระดับโรงเรียนและเขตการศึกษามีค่าความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดให้มีระบบบริหารจัดการข้อมูลผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูสามารถนำข้อมูลมาใช้วิเคราะห์และวางแผนพัฒนาการสอนได้ตรงจุด รวมทั้งควรจัดอบรมให้ครูมีทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องมือทางสถิติพื้นฐาน เพื่อให้สามารถนำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนการสอน และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับรายบุคคลและรายห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ตามที่ได้ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะของการวิจัยดังกล่าวไว้ข้างต้น เพื่อให้งานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ในโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ได้แพร่หลายออกไป และเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้สนใจทั่วไป จึงขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาครูด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด จึงควรศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครูในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน

2. ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาครูด้านการเข้าถึงและการใช้ข้อมูลวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นรองลงมา จึงควรศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของครูในการใช้วิจัยในชั้นเรียน

รายการอ้างอิง

- จรรยา บุญธรรม, สุเทพ ตระหง่าน, และ คณิต สุขรัตน์. (2567). ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. *มติชนรายวัน*, 93-105.
- จักรพงษ์ แสนสุริวงศ์, วลนิกา ฉลากบาง, และ วาโร เฟื่องสวัสดิ์. (2566). องค์ประกอบภาวะผู้นำการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. *วิจัยวิชาการ*, 97-107.
- จิรวดี ทวีโชติ, และ วลนิกา ฉลากบาง. (2561). ภาวะผู้นำการจัดการเรียนรู้ของครู. *มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 243-250.
- ตติยา โภคาพานิช, วลนิกา ฉลากบาง, และ พรเทพ เสถียรนพเก้า. (2567). ภาวะผู้นำครูที่ส่งผลต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. *MCU Ubon Review*, 1686-1694.
- ทิวาพร รักงาม. (2559). *ความสัมพันธ์ของรูปแบบภาวะผู้นำและการรับรู้บรรยากาศองค์การต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ โดยมีความผูกพันต่อองค์การเป็นตัวแปรกำกับในบุคลากรทางการ*

- พยาบาลสังกัดโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. (2565). *รายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษา*. ราชบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *รายงานการวิเคราะห์นโยบายการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: พริกหวานการพิมพ์.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การวิจัยและพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Armstrong, M., & Taylor, S. (2023). *Armstrong's handbook of human resource management practice* (16th ed., pp. 354–355). London: Kogan Page.
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Cosenza, M. N. (2015). Defining teacher leadership: Affirming the teacher leader model standards. *Issues in Teacher Education*, 24(2), 79–99.